

ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ КЫРГЫЗСТАНА, № 3, 2022

*Нарынбек уулу К., Аманбекова А.*КЫРГЫЗСТАНДА КЫШКЫ ТУРИЗМДИН ӨНУГҮҮСҮ
(Каракол тоо лыжа базасынын мисалында)*Нарынбек уулу К., Аманбекова А.*РАЗВИТИЕ ЗИМНЕГО ТУРИЗМА В КЫРГЫЗСТАНЕ
(на примере горнолыжной базы Каракол)*Narynbek uulu K., A. Amanbekova*DEVELOPMENT OF WINTER TOURISM IN KYRGYZSTAN
(on the example of the Karakol ski base)

УДК: 379.85

Макалада кабыл алуучу туристтик дестинациянын потенциалын аныктоонун, башкаруу ыкмаларын жана аны стимулдаштыруунун социалдык-экономикалык чараларын издөөнүн негизинде Кыргызстанда кышкы туризмди өнүктүрүүнүн келечеги талкууланат. Ошондой эле кыш мезгилинде Кыргызстанга мүнөздүү жана туристтик жана рекреациялык иш-чаралар менен байланышкан лыжа тебүү, тоо туризминин практикасынын эволюциясы мүнөздөлөт. Кышкы туризм кышкы мезгилдин бардык ырахаттарын баалай билген жана кышкы токойдун же кар баскан эңкейиштин сулуулугун сезе билген адамдарды өзүнө тартат. Кыргызстанда кышкы туризмди жолго кое турган болсо, бул тармак ички дүң өнүмдүн жарымын камсыз кыла алат. Орусиядан келген лыжа сүйүүчүлөр мында ондоп саналат. Арасында дүйнөнүн атактуу лыжа базаларында болуп, дасыккан спортчулар менен жөн гана сүйүүчүлөр дагы бар. Жайкы туризмге караганда кышкы туризм көбүрөөк киреше алып келет. Жыл өткөн сайын Кыргызстанга келген туристтердин саны көбөйүүдө жана келүүнү каалагандар да арбын. Кыш мезгили келип Ала-Тоо ак карга бөлөнөөрү менен тоо этектерине жайгашкан лыжа базалары жергиликтүү жана чет элдик меймандарды тарта баштайт. Германия, Австрия, Франция сымал Европа өлкөлөрүнөн келген туристтердин саны арбын. Кыргызстан өзүнүн бай тарыхы менен гана эмес, тоолордун жана тоо этектеринин жаратылышынын байлыгы, жумшак климаты менен дүйнөнүн төрт бурчунан миңдеген туристтерди өзүнө тартат. Кыргызстандын туризм тармагы жыл бою жаратылыш койнуна эс алууга багытталган ар кандай түрлөрүн камтыйт. Борбордук Азиядагы эң кооз жерлердин бири болгон бийиктиги 800 метрге жеткен Кыргызстандын тоолору жаратылышты сүйүүчүлөр жана лыжа тебүүчүлөр үчүн чоң табылга жана зор мүмкүнчүлүк.

Негизги сөздөр: кышкы туризм, лыжа базасы, туризм индустриясы, кышкы эс алуу, туризм инфраструктурасы.

В статье рассматриваются перспективы развития зимнего туризма в Кыргызстане на основе выявления потенциала принимающей туристской дестинации, поиска управленческих подходов и социально-экономических мер его стимулирования. Также описывается эволюция практики горнолыжного и горного туризма, характерного для Кыргызстана в зимний период и связанного с туристско-рекреационной деятельностью. Зимний туризм привлекает людей, которые ценят все прелести зимы и чувствуют красоту зимнего леса или заснеженных склонов. Если в Кыргызстане будет внедрен зимний туризм, эта отрасль сможет обеспечить половину валового внутреннего продукта. Среди них всемирно известные горнолыжные курорты, опытные спортсмены и просто любители. Зимний туризм приносит больший доход, чем летний туризм. Количество

туристов, посещающих Кыргызстан, растет с каждым годом и желающих приехать много. С наступлением зимы, когда Ала-Тоо покрывается снегом, горнолыжные курорты в предгорьях начинают привлекать местных и иностранных гостей. Здесь много туристов из европейских стран, таких как Германия, Австрия и Франция. Кыргызстан привлекает тысячи туристов со всего мира не только своей богатой историей, но и богатой природой гор и предгорий, мягким климатом. Индустрия туризма Кыргызстана включает в себя разнообразные круглогодичные рекреационные мероприятия. Горы Кыргызстана, одно из красивейших мест Центральной Азии на высоте 800 метров, являются великим открытием и прекрасной возможностью для любителей природы и лыжников.

Ключевые слова: зимний туризм, горнолыжная база, туристическая индустрия, зимний отдых, туристическая инфраструктура.

The article discusses the prospects for the development of winter tourism in Kyrgyzstan on the basis of identifying the potential of the host tourist destination, searching for management approaches and socio-economic measures to stimulate it. It also describes the evolution of the practice of skiing and mountain tourism, which is typical for Kyrgyzstan in winter and is associated with tourist and recreational activities. Winter tourism attracts people who appreciate all the pleasures of winter and feel the beauty of the winter forest or snow-capped slopes. If winter tourism is introduced in Kyrgyzstan, this industry will be able to provide half of the gross domestic product. Among them are world-famous ski resorts, experienced athletes and just amateurs. Winter tourism brings more income than summer tourism. The number of tourists visiting Kyrgyzstan is growing every year and there are many people who want to come. As winter approaches, Ala-Too is covered in snow, and ski resorts in the foothills begin to attract local and foreign visitors. There are many tourists from European countries such as Germany, Austria and France. Kyrgyzstan attracts thousands of tourists from all over the world not only with its rich history, but also with the rich nature of the mountains and foothills, mild climate. Kyrgyzstan's tourism industry includes a variety of year-round recreational activities. The mountains of Kyrgyzstan, one of the most beautiful places in Central Asia at an altitude of 800 meters, are a great discovery and a great opportunity for nature lovers and skiers.

Key words: winter tourism, ski resort, tourism industry, winter holidays, tourism infrastructure.

Кышкы туризм, биринчи кезекте, сырткы иш-аракеттерди же экстремалдык спорт менен машыгууга боло турган жерлерди зыярат кылууну камтыйт. Бул өз өлкөсүндөгү туризм жана башка мамлекеттерге саякат болушу мүмкүн. Кышкы туризмдин эң кеңири таралган түрү тоодогу эс алуу.

Кышкы туризм жаңы жыл жана Рождество майрамдарында эң популярдуу, дал ушул мезгилде көпчүлүк адамдар бүт үй-бүлөсү менен туристтик жайларга эс алууга барышат.

Кыргызстан тоолуу өлкө. Ал эми Борбор Азиянын бул кичинекей өлкөсүн Европанын лыжа спортунун эпицентрлеринин бири Швейцария менен байланыштырганы бекеринен эмес, анткени Кыргызстанда да спорттун бул түрүн өнүктүрүү үчүн чоң потенциал бар. Кыргызстандын кереметтүү жаратылышын географиялык абалы жана бийиктиктердин чоң айырмасы аныктаган. Климаты лыжа тебүү үчүн абдан ыңгайлуу: кар ноябрдан мартка чейин, ал эми бийик тоолуу аймактарда - жыл бою. Көпчүлүк тоолуу курорттордо аба ырайы, адатта, жылуу, күн ачык, ошондуктан лыжа сезону декабрдын башынан марттын башына чейин созулат [2].

Кыргызстан жылдын кыш мезгилинде Каракол шаарындагы лыжа базасы, ошондой эле зыяратчылар кар күрткүсүнөн жана кышкы спорттун түрлөрүнөн, анын ичинде лыжа, сноуборд жана чана тебүү менен ырахат ала турган башка жерлери менен белгилүү.

Кыргызстан өзүнүн бай тарыхы менен гана эмес, тоолордун жана тоо этектеринин жаратылышынын байлыгы, жумшак климаты менен дүйнөнүн ар тарабынан миндеген туристтерди өзүнө тартып турат. Кыргызстандын туризм тармагы жаратылыш койнунда эс алуунун ар кандай түрлөрүнө багытталган. Борбордук Азиядагы эң кооз жерлердин бири болгон бийиктиги 800 метрге жеткен Кыргызстандын тоолору жаратылышты сүйүүчүлөр жана лыжа тебүүчүлөр үчүн чыныгы бейиш.

Кыргызстандын туризм индустриясы жаратылыштын койнунда эс алуунун ар кандай түрлөрү үчүн калыптанган. Борбордук Азиядагы эң кооз жерлердин бири болгон бийиктиги 800 м айырма менен Кыргызстандын тоолору жаратылышты сүйүүчү жана альпинисттер үчүн чыныгы бейиш. Кичик-Алай жана Чоң-Алай кыркаларынын бийик тоо капталдары жылмакай жана узун эңкейиштерге ээ, бул алардын альпинисттер арасында популярдуу болушуна жана лыжа базаларынын өнүгүшүнө шарт түзөт. Жолдор абдан узун жана тик, ошол эле учурда - үйрөнчүктөр жана балдар үчүн сонун жумшак жантаймалардын көптүгү бар. Бул жердин келечеги, биринчи кезекте, лыжа тебүүнүн ар түрдүүлүгү менен түшүндүрүлөт - ар кандай деңгээлдеги лыжачылар үчүн кызыктуу лыжа тебүү ар кандай узундуктагы жана татаалдыктагы көп сандагы тректер бар. Лыжа тебүүдөн тышкары үңкүрлөргө, термалдык булактарга, фольклордук жана край таануу музейлерине жана башка көптөгөн кызыктуу жерлерге барууга болот.

Совет бийлигинин жылдарында Кыргызстан лыжа туристтеринин Меккеси болгон, мисалы, СССРдин лыжа командасы бардык машыгууларын Ала-Ар-

ча трак-тында жана азыркы жайгашкан Норус лыжа базасы жайгашкан жерде - эң атактуу лыжа базасында өткөргөн жана Кыргызстандагы эң популярдуу лыжа базасы. Ар кандай жолдор бар, тик кесипкөйлөр үчүн да, башталгычтар үчүн да "муляждар".

Көп сандаган тоо лыжа базалары курулган жана ийгиликтүү өнүгүп жатат. Кыргызстанда лыжа тебүү мезгили декабрда башталып, апрелдин башына чейин созулат, ал эми лыжа тебүү үчүн эң ыңгайлуу мезгил февраль жана март айлары. Бирок Кыргызстанда жайкысын, мисалы, мөңгүлөргө же бийик тоолордо минсе болот [4].

Фрирайд сүйүүчүлөрү үчүн тик учак же унаа менен эңкейиштерге түшүп кетүү мүмкүнчүлүгү бар. Тоо чокуларына чыгып, андан түшүүгө да болот.

Кыргызстандагы лыжа базалары такыр башкача. Көптөгөн негиздер боюнча ар кандай кыйынчылыктардын издери бар. Дээрлик бардык базаларда жабдууларды ижарага алуу жана тажрыйбалуу инструкторлор бар. Сизде люкс, люкс жана стандарттык бөлмөлөрдө калуу мүмкүнчүлүгү бар. Мунун баарына рахмат, сиз көптөгөн критерийлер боюнча лыжа базасын тандай аласыз.

«Каракол» заманбап лыжа базасы Кыргызстанда, Каракол шаарынан (Ысык-Көл облусу) 7 км алыстыкта жайгашкан.

Совет доорунда ал өлкөнүн олимпиадалык курама командасын даярдоо үчүн колдонулган. 2004-жылы база толугу менен модернизацияланган. Бүгүнкү күндө «Каракол» спортчуларды даярдоо үчүн гана эмес, сыртта машыгуу үчүн да идеалдуу жай болуп саналат.

«Каракол» лыжа базасынын аймагында:

- төрт отургуч көтөргүч (эки 2 орундуу жана эки 3 орундуу);
- үч мейманкана имараты;
- шале;
- ресторан;
- капталдагы кафе.

Каракол базасынын аймагында туристтерди тейлөөдө: 3 корпусун турган мейманкана, коттедж-шалеттер, люкс батирлер, Каприз мейманканасы.

Люкс батир

Үч кабаттуу шале (кызыл үй)

Эки кабаттуу шале (сары үй)

Эки кабаттуу шале (көк үй)

№1 имарат бир кабаттуу (10 бөлмөлүү мейманкана)

№2 имарат эки кабаттуу (ресторан менен имаратта 8 бөлмөлүү мейманкана)

№3 үч кабаттуу имарат (8 бөлмөлүү мейманкана)

Ошондой эле көптөгөн туристтер Каракол шаарындагы мейманканаларда, конок үйлөрдө, батирлерде турушат.

20 км ашык. трассалар тажрыйбалуу лыжачыны да, тоонун боорун биринчи жолу багындырган адамды да канааттандыра алат. Бул жерде фрирайд сүйүүчүлөрү жана жасалгаланган жолдордо жүрүүнү каалагандар үчүн.

Лыжа тебүү зонасы тың топурактагы жана атайын даярдалган энкейиштердеги кең жээктери менен айырмаланат. Ар бир түшүүнүн узундугу 400 метрден 3,5 кмге чейин ар кандай. Жолдордун көбү ийне жалбырактуу токой аркылуу өтөт.

Каалаган бийиктикте жүрүүгө болот. Лыжа тебүүнүн эң бийик жери 3040 м. Бийиктик айырмасы 740м, эң азы 7%, эң жогорку энкейиши 53%. Панорамалык чокудан эң жакын жайгашкан беш миңдиктердин жана Ысык-Көлдүн альп көлүнүн көрүнүштөрү ачылат.

Кышында 2008-2009-жылдар мезгилинин башынан бери энкейиштер эки үч жана эки кош отургучтар менен тейленет. Бардык маршруттарды «Принот» кар тазалоочулары даярдашат. Капкан кардын үстүндө жүрүүнү жакшы көргөндөр үчүн жээкке кар унаалары менен жеткирүү жүргүзүлөт.

Ижарага алуу кеңсесинде жыл сайын жаңыланып турган лыжа жабдуулары - Россиньолдун лыжалары, сноуборддору жекече тандалып алынат. Wintersteigerдин эң акыркы жабдууларынын аркасында сизге жабдууларыңызды оңдоого жана тейлөөгө, керек болсо жаңы лыжа өтүктөрүнүздү бутунузга кийгизүүгө жардам берилет.

Ижарага алуу пункту бар, сиз үчүн жыл сайын жаңыланып туруучу лыжа жабдуулары - лыжа, сноуборд фирмасы "Россиньол". Wintersteigerдин эң акыркы жабдууларынын аркасында сизге жабдууларыңызды оңдоого жана тейлөөгө, керек болсо жаңы лыжа өтүктөрүнүздү бутунузга кийгизүүгө жардам берилет. Каракол шаарындагы жабдууларды ижарага берүү пункттары.

Ал эми биринчи жолу лыжа тээп жатсаңыз, анда лыжа тебүүнүн техникасын кесипкөй инструкторлор үйрөтүшөт. Инструктордун жана кар унаасынын кызматтарынын баалары.

«Каракол» лыжа базасы өзүнүн жаратылыш шартында уникалдуу лыжа курорту. База деңиз деңгээлинен 2300 метр бийиктикте, Тянь-Шандын боорлорунда, кереметтүү ийне жалбырактуу токойлордун арасында жайгашкан. Ысык-Көлдүн тоңбогон альп көлүнүн таасиринен улам жумшак климат лыжа тебүүдөн максималдуу пайда алууга мүмкүндүк берет. Кышында күндүз абанын температурасы сейрек төмөндөйт - 5 градустан төмөн, жана күнөстүү күндөрдүн көп саны бир эле учурда минип жана күнгө күйүүгө мүмкүндүк берет. Лыжа тебүү сезону ноябрда башталып, апрелге чейин созулат. Бул убакыттын ичинде сиз кар жөнүндө тынчсыздануунун кереги жок - ал жерди

калындыгы 1,5 метрден 2,5 метрге чейин өзгөргөн жыш катмар менен каптап турат.

Кышында бул лыжа тебүүчүлөр жана сноубордчулар үчүн бейиш. Ал эми кышкы токойду аралап жүрүү оң эмоцияларды жана унутулгус таасирлерди кошот. Жайында сизде джиштер менен тоо жолдорун бойлоп, укмуштуудай саякаттарды жасоого, өзүн чыныгы атчандай сезип, тоо чокуларын ат менен багындырууга же мыкты туристтик маршруттар боюнча кызыктуу жөө жүрүштөрдү жасоого уникалдуу мүмкүнчүлүк бар [5].

«Караколго» жылдын кайсы маалында барсаңыз, сиз эң сонун эс алуудан рахат алып, Кыргызстандын тунук жаратылышынын сулуулугун жана кемчиликсиздигин ачасыз.

Жыл бою туризмди өнүктүрүүнүн бирдиктүү стратегиясынын алкагында кышкы туризмди өнүктүрүү зарыл;

Туризм рыногун ар тараптуу түшүнүү боюнча кышкы туризмди өнүктүрүү зарыл;

Туризм секторунда иштеген өнүктүрүү боюнча өнөктөштөрдүн ортосундагы координацияны жакшыртуу;

Кыргызстанга туруктуу кышкы туризмди өнүктүрүүгө болжол менен 320 миллион сом бөлүндү.[3]

Туризм жана саякат боюнча Бүткүл дүйнөлүк кеңештин (WTTC) маалыматы боюнча, дүйнө өлкөлөрүнүн жана аймактарынын социалдык-экономикалык өнүгүүсүнүн негизги көрсөткүчтөрүнө туризм индустриясынын салымы абдан ар түрдүү. Туризмдин экономикага тийгизген таасиринин деңгээлин дүйнөнүн өлкөлөрүндө жана региондорунда дифференциациялоо табигый көрүнүш: айырмачылыктар региондордун экономикалык өнүгүү деңгээлине, өлкөнүн экономикасын диверсификациялоонун деңгээлине, өлкөнүн экономикасынын өнүгүү баскычына жараша аныкталат. туризм рыногу, туристтик кызматтарды сатуунун деңгээли, экономикалык ишмердүүлүктүн туризм индустриясынан көз карандылыгы [1].

Караколдо кышкы туризмди туруктуу өнүктүрүү долбоору башталды. Бул тармакта иштеген көптөгөн адамдарды татыктуу жумуш менен камсыз кылууга жана киреше табууга салым кошууну көздөйт.

Долбоор ошондой эле климаттын өзгөрүшүнө жана экологиялык көйгөйлөргө көңүл бурат.

Концепциянын максаты жаңы туристтик продуктыларды жана сунуштарды түзүү үчүн мамлекет менен ишкерлердин гармониялуу өнөктөштүгүн камсыз кылуу жана төмөнкүдөй артыкчылыктуу милдеттерди ишке ашыруу аркылуу туристтик субъекттердин экономикалык туруктуулугун жогорулатуу болуп саналат:

– кыш мезгилинде туристтер үчүн жаңы сунуштарды жана продукцияларды түзүү жана жылдыруу;

— кышкы туризм тармагына инвестицияларды тартуу;

— ички туризмди, биринчи кезекте региондордо өнүктүрүү;

— тышкы туристтер үчүн кышкы туризмдин жагымдуулугун жогорулатуу;

— туристтердин коопсуздугун камсыз кылуу;

— кышкы туризм секторун институционалдык өнүктүрүү [3].

Жалпысынан долбоор көптөгөн маанилүү суроолорду жаратып, чоң көлөмдү камтыйт. Маселен, чет элдик коноктордун көңүлүн бат эле бурган боз үйлөрдүн кичи шаарчаларынын мүмкүнчүлүктөрү баяндалат. Бул жаман вариант эмес, бирок туристтерди көбүрөөк тартуу үчүн дүйнөлүк объектилерди куруу керек, муну коңшу мамлекеттердин тажрыйбасы далилдейт [3].

«Кыргызстандын туризми экономикалык өсүштүн маанилүү кыймылдаткычы болуп, көптөгөн адамдар үчүн киреше жана мүмкүнчүлүктөрдү түзүшү мүмкүн. Жеке секторду өнүктүрүүдө өкмөттүн жана башка жергиликтүү өнөктөштөрдүн колдоосу швейцариялык кызматташтыктын артыкчылыктуу багыттарынын бири бойдон калууда».

Кыргызстандын туристтик потенциалы, уникалдуу жаратылыш жерлери, кышкы жана активдүү спорттук эс алуу үчүн бар жерлери, ден соолукту чыңдоо туризминин салттары менен дагы эле толук пайдаланыла элек. Аймактардагы инфраструктураны

өнүктүрүү жана туризм тармагын колдоо боюнча чараларды көрүү сыяктуу масштабдуу милдеттерди чечүү менен бирге, өздөрүнүн туристтик артыкчылыктарын кеңири аудиторияга жайылтуу жана жайылтуу боюнча демилгелер зарыл. Бул үчүн бийликтин, тармактын, инвесторлордун, аймактардын жана жеке ишкерлердин күч-аракетин бириктирүү зарыл. Бүгүнкү күндө тармактын алдында турган маанилүү милдеттердин бири - өлкөнүн ичинде кышкы эс алуу жөнүндө кыргыз элинин түшүнүгүн кеңейтүүгө аракет кылуу, аны жайылтуу, туризм үчүн объектилердин көп түрдүүлүгүнө көңүл буруу керек

Биргелешкен аракет менен кышкы туризмди өнүктүрүүдө ийгиликтерге жетише алабыз деп ишенем. Анын үстүнө өлкөбүздү дүйнөнүн көп жерлерине таанытып, кышкы туризмди туруктуу өнүктүрүүнүн эффективдүү механизмин түзө алабыз.

Адабияттар:

1. Акылбекова Н.И., Неевина Е.А. Концепция устойчивого развития туризма – стратегическое направление его развития в Кыргызстане. / Сборник статей «Туризм Кыргызстана», №15, 2019 г.
2. Максименко С.В. Туризм в Кыргызстане. - Б., 2001.
3. <https://www.helvetas.org> > Kyrgyzstan
4. Проект «Устойчивое развитие зимнего туризма» - Helvetas
5. <https://tourism.gov.kg/tour/>
6. <https://concept.kg> > tours > inbounds
7. Зимний тур в Кыргызстан с Kyrgyz Concept.